

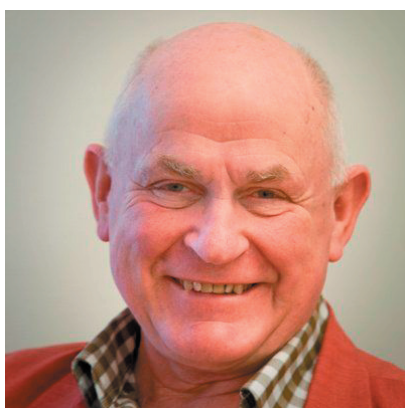

Folkhögskole Veteranen

NR 3 2018

Oavsett segrare går det åt helvete?

Björn Grip

Rubriken, bortsett från frågetecknet, är hämtad från gårdagens Aftonbladet, 10 september, där Åsa Linderborgs krönika på kultursidan är rubricerad på detta sätt. Hennes tes är att Sverigedemokraterna (SD) lyckats, även om det fanns de som trodde på ett ännu bättre resultat för det partiet. Anledningen till framgången är, att nästan tjugo procent av väljarkåren verkligen anammat SD:s Sverigebild. En bild som manar fram ett Sverige i kaos, orsakat av en alltför stor invandring, en misskött migrationspolitik och därmed ökande brottslighet, skriver hon.

Åsa menar att alla har ett ansvar för valresultatet och den valdebatt som föregick valet. Hon menar att alltför många, såväl partier som enskilda, har vägrat att ta debatten med de människor som i desperation och ilska lagt sin röst på SD. Framför allt är hon kritisk till att socialdemokraternas ledning inte förrän i slutskedet av valrörelsen tog fram höger-vänsterdimensionen i politiken och bemötte SD:s Sverigebild. Istället bejakades SD:s bild genom paroller som "ett tryggare Sverige", som då betydde stoppad invandring, löften om hårdare tag mot kriminaliteten och fler poliser. Detta

fick dominera valrörelsen. Och många människor, t.ex. de som bor på landsbygden där all service dras in, de hundratusentals som är "fattigpensionärer", dvs. har mindre än 11 000 kr/månad, som inte har råd att hälsa på barnbarnen, de föräldrar som inte kan ge sina barn möjlighet att delta i kamraternas livsstil i de fina friskolorna, de har känt sig svikna och övergivit socialdemokratin. Och de har övertygats om att de ökade klyftorna beror på flyktinginvandringen.

Detta syns i hela Sverige men inte minst i Norrland där socialdemokraterna i de flesta valdistrikt har tappat kraftigt. Även i storstäderna har partiet gått bakåt. Där har dock vänsterpartiet gått framåt och kunnat utgöra ett alternativ till de s-partibytare som i ilska och förtvivlan ofta sett SD som den enda kraft som kan bryta en negativ utveckling.

En annan klok skribent, Johan Ehrenberg i tidningen ETC, skriver i sin valanalys den 11 september 'Så överlever vi valet'. Han lyfter fram vikten av gräsrotsaktivism. Att uppmärksamma klimathotet och feminismen är ett par frågor som tvingats fram av människor utanför de etablerade partierna. Han ser detta som hoppningivande. Han fortsätter; "...det är den fredliga motståndsrörelsen mot budgetar, nyliberalism och finanskapital, det är människor som enas om det väldigt enkla, NU FÅR DET VARA NOG, som är hoppet. Där finns politiken". Han avslutar sin ledare; "Hoppet är du och det du gör de kommande åren. Och många du blir ett vi, blir en rörelse".

Kanske är det så vi ska tänka. Det gäller att få människor att vilja ta kamp för demokrati och jämlikhet. Men också att få människor att se igenom alla dimri-

dåer och fake news. Här har folkhögskolor och studieförbund sin stora uppgift. Det har gällt i hundrafemtio år! Och det gäller ännu mer i framtiden.

Från kassören och styrelsen:

Jo, de flesta har betalat ...

... men, eftersom några missat eller avstått också efter tidigare påminnelser, formulerade kassören några rader, som skickades till samtliga medlemmar med senaste numret av **FolkhögskoleVeteranen**. Så några av er har betalat medlemsavgiften för 2018 två gånger. När detta uppdrag har styrelsen kommit fram till att kassören, istället för att betala tillbaka så här sent på året, gör så att respektive medlem har beloppet tillgodo vid nästa debiteringstillfälle.

Vill någon dock ha sin "dubbelavgift" återbetalad är det enklast att kontakta kassören Kent Jonelind. E-post:

kent.jonelind@gmail.com.

SMS eller mobil: 070-550 37 59.

Facebook

Föreningen har tidning, hemsida och Facebook-sida och en redaktion bestående av entusiastiska frivilliga. Vi vill synas och vara aktiva i dessa kanaler och söker nu någon som kan hålla i Facebook-sidan och någorlunda regelbundet följa vad som publiceras där av våra medlemmar och allmänheten. Är du eller någon du vet om intresserad?

Kontakta Kent Jonelind, e-post:

kent.jonelind@gmail.com

eller mobil: 070-550 37 59.

eller Tore Mellberg, e-post:

tore.mellberg@folkbildning.net

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 3
ÅRGÅNG 18
september 2018

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

Oavsett segrare går det åt helvete?	1
Från kassören och styrelsen	1
Folkhögskoleforum 1 november	2
Kliar det i fingrarna	2
Gänget som hållit ihop genom torrt, vått och smått	3
Veteranen noterar	3
Ikaros och gossen Gråsten	4
Ny bok - Folkbildning och solidaritet	6
Uppåt väggarna	7
Osannolika möten	8
Det går med musik!	9
Sigtuna och Marieborg	10
Stewe rundar av!	10
Jag drömmer om folkhögskolan	11
Folkhögskolan och SeQF	12
SFHL gamle vän ...	12

Redaktionskommitté

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Clara Hylégaard Nankler
clara.nankler@gmail.com

Tore Mellberg (layout)
tore.mellberg@folkbildning.net

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen
c/o Björn Grip
Sturegatan 9B
614 32 Söderköping
epost
bjorgngrip@hotmail.com
tel 070-540 95 79

Kassör
Kent Jonelind
Marielundsvägen 7
824 31 Hudiksvall
epost
kent.jonelind@gmail.com
tel 070-550 37 59

Information från styrelsen

Folkhögskoleforum 1 november

I förra numret av Folkhögskoleveteranen utlovades mer information om det *Folkhögskoleforum* som under en heldag (10.00-16.00) arrangeras torsdagen den 1 november i Lärarnas hus på Stora Essingen i Stockholm.

Arrangörer är Sveriges folkhögskolor (med bl.a. RIO och OFI) och Förbundet Folkhögskollärarna, som tillsammans välkomnar till historiens första *Folkhögskoleforum*, initierat med anledning av att svensk folkhögskola under 2018 har verkat i 150 år.

Tema för detta det första *Folkhögskoleforum* är demokrati, vilket återspeglas på olika sätt under dagen. Tyngdpunkten utgörs av sju valbara seminarier som samtliga ges vid två tillfällen, först omedelbart före lunch, för att sedan upprepas efter lunch. De inramas av plenarinslag med viktiga demokratiaspekter. Avslutningsanförandet hålls av Anna Ekström.

De sju seminarier tar upp teman med anknytning till folkhögskolans (skol)ledarskap, folkhögskolan i kulturen, mediebildens av folkhögskolan, kvalitet för framtidens folkhögskola, folkhögskola för hållbar utveckling och global rättvisa samt två seminarier med särskilt tydlig demokratiprofil, det ena benämnt "Folkhögskolans pedagogik för demokrati och delaktighet" och det andra "Folkhögskolan i demokratins tjänst under 150 år - Vad händer nu?"

Det senare av dessa två har planerats av Veteranföreningens styrelse inom ramen för en dialog med Förbundet Folkhögskollärarna och utifrån ambitionen att göra vår förening mer synlig i opinionsbildande och demokratipåverkande sammanhang.

Kerstin Mustel gör en inledande tillbakablick på folkhögskolan och demokratin. Hon kompletteras av demokrati- och ungdomsforskaren Magnus Dahlstedt från Linköpings universitet, och av förra utbildningsministern Lena Hjelm-Wallén. De samtalar inbördes och med auditoriet om de

möjligheter folkhögskolan har att fortsatt verka för demokrati.

Seminarier inleds av vår ordförande Björn Grip och samtalet modereras av vår vice ordförande Stellan Boozon.

Mer information om program och anmälan återfinns på nätdressen

www.sverigesfolkhogskolor.se/folkhogskoleforum

Anmälan om deltagande (avgift 800:-) ska inges före 1 oktober.

Alla med anknytning till folkhögskola är välkomna - inte minst folkhögskoleveteraner!

Kliar det i fingrarna?

Det är inte bra för hälsan att gå omkring med långvarig klåda. Och när det kliar i fingrarna är det oftast för att man vill använda dem till att skriva av/ur sig något som ligger en varmt om hjärtat.

Efter en period med ganska god inströmning av material från er läsare, har flödet avstannat igen. För den breda läsekretsen är det oftast extra roligt att läsa bidrag från någon som inte medverkar regelbundet. Så ta chansen! Det mesta kommer med redan till nästa nummer.

Ni kan skriva till oss i vilket ärende som helst, som ni finner angeläget. Men vi erbjuder också några fasta rubriker, som kanske kan locka.

Osannolika möten där ni kan delge varandra speciella och oväntade möten i livet.

Anekdoten, där vi bitt er att berätta om något som varit förvånande, förargande, förbluffande, förfärande, för... ja, vad som helst.

Jag + folkhögskolan = sant, där vi gärna vill höra hur det kom sig att ni "hamnade" på folkhögskola.

Att göra gott - som veteran. Många veteraner är engagerade i olika verksamheter och rörelser. Vi hoppas kunna locka dig att skriva något om ditt liv numera!

Redaktionen

Gänget som hållit ihop genom torrt, vått och smått

Urban Lundin

Den minnes gode läsaren drar sig kanske till minnes att jag för tre år sedan gjorde en intervju med Ann-Marie Karlsson, som återvände till folkhögskolan som rektor för Nyköpings folkhögskola efter en elvaårig utflykt till det kommunala skolväsendet. Anne-Marie arbetade som rektor för nyanlända elever i grundskolan, och chef för Elevhälsan och Ungdomsmottagningen i Flen.

En viktig anledning till att Anne-Marie sökte sig från Åsa folkhögskola var att hon ville få lite distans till folkhögskolan som varit hennes enda arbetsplats efter utbildningen. Inom det kommunala fick hon chansen att se en annan arbetsplats med en annan utsiktspunkt, en annan struktur och andra försteg och svagheter. Hon fick också chansen att gå en rektorsutbildning, vilket ju visade sig komma väl till pass.

Men i ett avseende lämnade hon aldrig folkbildningen. Anne-Marie gick f-linjen 1980. Hon var enda kvinnan i en grupp av fem naturvetare. Ledare för gruppen var Kurt Vinthagen, och vi är många som kunnat vittna om den utstrålning Kurt

hade som förmedlare av den fascinerande värld som naturvetenskapen låter oss titta in i. Kärleken till ämnet och Kurts ledarskap gjorde att gruppen fick en fantastisk sammanhållning. Så när utbildningsåret var till ända beslöt gruppen att träffas om ett år igen. Och hur vanligt är inte det? Men den här gruppen genomförde också en andra sammankomst ett år senare. Och en tredje. Och en fjärde. Och så där har de hållit på! Varje år, i snart 40 års tid har gruppen träffats. Jag känner inte till något motsvarande. Om någon av er läsare gör det, så hör gärna av er.

När gruppens medlemmar fick smått, var det ju orättvist att de fyra männen fick åka på träffar medan fruarna stannade hemma med de små. Lätt fixat! Nu utvidgades träffarna till att omfatta alla familjemedlemmar. I de anteckningar från gruppträffarna som jag fått ta del av, hittar jag en notering om 23 närvarande! Idag, när de flesta av barnen är utflugna, har gruppen återgått till en mindre storlek.

Ännu mer remarkabelt är det att grup-

pens medlemmar inte alltid arbetat på folkhögskola. Under många år hade ingen i gruppen jobb inom folkbildningen. Men där fanns alltid något att prata om: yrkesrollen, ledarskapsfrågor etc. Kärnan i mötena har alltid varit naturvetenskapen, vilket styrkt valet av samtalsämnen, studiebesök och naturupplevelser. Här ett litet axplock av frågor som varit uppe på tapeten:

- Hur hantera förstockade lärare i 50-års åldern?
- Vad gör man för att inte bli utbränd på jobbet?
- Matematiken. Hur lämnar man boken?
- Naturvetenskapen. Hur får man de tysta att delta?
- Hur ska ett funktionsdugligt regnställ se ut?

Stort tack till Anne-Marie, Göran (Borgö), Håkan (Franklin), Martin (Nelsen) och Per (Bergström), som låtit mig och Veteranens läsare ta del av er unika gruppgemenskap.

Veteranen noterar

Folkhögskolan i siffror

- Det finns 155 olika folkhögskolor
- Cirka 30 700 deltagare i långa kurser per termin
- Cirka 75 470 deltagare på korta kurser per år
- Folkhögskolorna tog emot 1 889 345 000 kronor i statsbidrag år 2017
- Det finns fler filialer än folkhögskolor i landet. I dagsläget bedrivs verksamhet på 176 filialer runt om i landet. Det vanligaste skälet till att starta en filial är att komma närmare kursens målgrupp. Det visar en undersökning från Folkbildningsrådet

Ny studie om mångfald i folkbildningens kulturverksamheter

(10 september 2018)

Folkbildningsrådet kartlägger och analyserar nu mångfalden inom folkbildningens kulturverksamheter i en studie

som redovisas under våren 2019.

Studien utreder bland annat kön, ålder, utbildningsbakgrund, utländsk bakgrund, boendeort och socioekonomiska förutsättningar bland deltagarna i studieförbundens studiecirklar och folkhögskolans kurser med estetisk inriktning.

Studier på folkhögskola allt populärare i Örebro län

(2 september 2018)

Allt fler väljer att studera på folkhögskola. I Örebro län har antalet kursdeltagare ökat kraftigt de senaste fem åren. I Örebro län har antalet deltagare på folkhögskolornas långa kurser ökat med 19 procent mellan 2015 och 2017 – från 1899 till 2261 deltagare. Det är något över riksgenomsnittets ökning på 15 procent under samma period

4,4 miljoner kronor till folkbildningen för särskilda demokratiseringsinsatser

(7 augusti 2018)

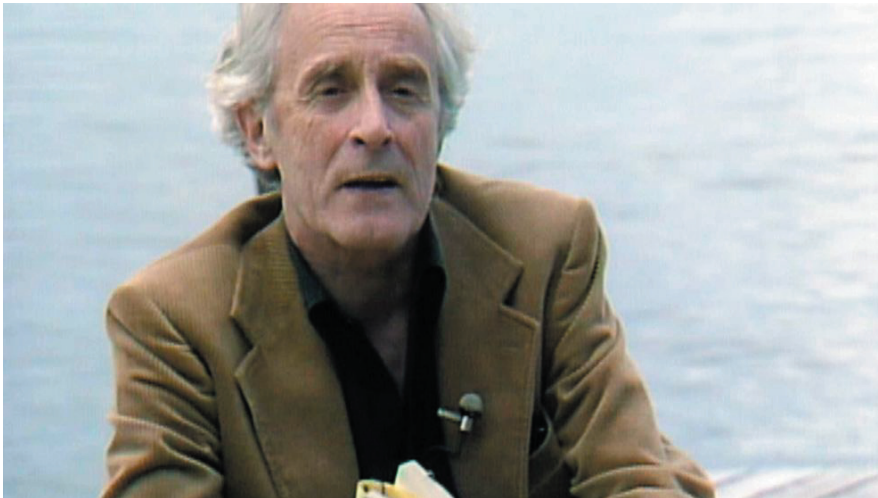
Pengarna går till folkbildningen för att stärka demokratin. Folkhögskolor och studieförbund kan söka projektbidrag för att exempelvis utveckla koncept och metoder för bildningsinsatser och dialogmöten.

Arkivbild. Foto: Claus Gertsen / TT

Ikaros och gossen Gråsten

Jörgen Håkansson

Werner Aspenström

Werner Aspenström föddes 13 november 1918 endast några dagar efter första världskrigets slut. Han skulle i år ha fyllt 100 år. Detta uppmärksammas på olika sätt i Smedjebackens kommun, eftersom han växte upp på gården Skräddarbacken i byn Torrbo nordöst om kommunmetropolen. Jubileumsfirandet avslutas 13 november, hans födelsedag, på ABF-huset i Stockholm med utdelning av årets Werner Aspenströmspris. Dalateatern framför en pjäs som bygger på hans liv och dikt.

Bara några månader efter hans födelse dog hans far i spanska sjukan. I den biografiska prosaboken *"Bäcken"* från 1958 konstaterar han korthugget att man inte kan sakna någon i vars knä man aldrig suttit. Men han anför att fadern var en stark och storväxt Herkulesperson. På amatörfotografiet ska han just rida iväg på en sadlad tjur. Före spanska sjukans vinter hade han aldrig legat sjuk, nu dog han som en fluga. Moderns bottenlösa sorg var uppenbar. *"Hon sjönk ned på pallen bredvid spisen och vaggade övergivet med händerna för ansiktet, gråtfläckarna på korkmattan torkade aldrig"*. Anna Aspenström hade nu att ensam ta hand om tre barn.

Werners skolgång i hembyn blev sex års folkskola. Därefter fick han bl.a. arbete i skogen och på Fagersta bruk innan han 1936 lämnade Torrbo för tre års studier på Sigtuna folkhögskola. I denna miljö vidgas hans vyer och han deltog med liv och lust i debatter och skrev i

skoltidningen *"Sigtunaringen"*. Därifrån bar det vidare till Stockholm. 1941 tog han studentexamen vid Enskilda gymnasiet och fyra år senare avlade han en fil. kand. i ämnena litteraturhistoria, religionshistoria, kyrkohistoria och teoretisk filosofi.

Författarskapet

Minnen från uppväxten och den omgivande miljön återkommer ofta i hans författarskap. Men han hade även två andra lyriska landskap. Det ena var stadsdelen Södermalm dit han kom i vuxen ålder och levde där på olika adresser med sin familj. Det andra var Strindbergs Kymmendö i Stockholms skärgård. Här tillbringade han somrarna från början av 1940-talet.

Hans lyriska register är stort och kännetecknas i hög grad av vardagliga iakttagelser. Lågmäld humor samt en kombination av enkelhet och underfundighet ställs ofta mot de stora och eviga perspektiven. Ofta märks en vilja att ta ner de stora anspråken på jorden och i stället lyfta fram det lilla och förbisedda. I hans författarskap löper djupa stråk av melankoli, men också hans motstånd mot melankolin och hans ambition att förvandla sin dikt till en lovsång. Han hade en djup fascination för att i sin poesi ge uttryck för den sovande människans drömmar.

Under 1940-talet lärde Aspenström känna flera av de författare, som kom att kallas 40-talister och när tidskriften *"40-tal"* kom till satt han med i redaktionen.

Poesihörnan

Här kommer ytterligare ett bidrag i vår poesihörna, där vi presenterar en och annan dikt och berättar lite om författaren. Det är Jörgen Håkansson som står för urval och presentationer.

1946 gifte han sig med konstnären Signe Lund, som han 1940 hade träffat under ett sommararbete som ungdomsledare på Kymmendö.

Aspenström debuterade 1943 med diktsamlingen *"Förberedelse"*, och 1949 kom samlingen *"Snölegend"*, som blev hans stora lyriska genombrott. *"Om någon av de så kallade 40-talisterna kan sägas ha fått folkets kärlek, så är det han"*. Orden är Bengt Emil Johnsons och de fångar träffande den utveckling Werner Aspenström genomgick i sitt författarskap, från hårt anspänd 40-talist till vardagsnära poet med brett genomslag hos läsarna. Han använder ofta metaforer hämtade ur vardagslivet där det också kan ingå att hålla ett öga på evigheten. Med åren blev hans dikter mindre pretentiösa men i stället allt mera mångtydiga. I en dikt från 1976 med titeln *"Pekfingervalsen"* formulerar han det så här:

Ett enda finger och en enda ton.
Den valsen blev för liten.
Tonen flaxar och slår
mot skymningsfönstren.
Klaviaturen ligger frusen
som eninterväg.
Så får man inte göra med pianot.

Samtidigt är den verklighet han söker gestalta komplex. Det är ett estetiskt och moraliskt credo. Författarens uppgift är att belysa alla sidor av en svärbegriplig och svårhanterlig verklighet. Ett av nyckelorden i hans författarskap är *"motsägelser"*. Betecknande nog har han gett två av sina essäböcker titlarna *"Motsägelser"* (1961) samt *"Vissa sidor och ovissa"* (1979). Detta förstnämnda år utkom även diktsamlingen *"Om dagen om natten."* En av dikterna där inleds med en träffande lakonisk sammanfattning: *"Motsägelser, ett tyglat tumult/ bättre fann jag inte världen"*.

Det är till denna djupgående ordning Aspenström försöker förhålla sig. Han utgår från egna upplevelser och litat i hög grad till sin erfarenhet.

Ikaros och gossen Gråsten

I samlingen *"Dikter under träden"* (1956) finns en underbar dikt, en av hans mest kända: *"Ikaros och gossen Gråsten"*. Titelpersonen Ikaros är i grekisk mytologi son till Daidalos. Han flydde tillsammans med sin far ur fångenskapen i kung Minos' labyrint på Kreta med hjälp av vingar som fadern konstruerat. Men Ikaros flög för nära solen. Då smälte vingarnas vax och han störtade i havet och omkom i den sydöstra delen av Egeiska havet även benämnt Ikariska havet:

Efter att ha läst 73 (förträffliga) dikter om Ikaros önskar jag lägga ett ord för hans lantlige kusin, gossen Gråsten, kvarlämnad på ången. Jag talar också på en grästuvas vägnar som åtnjuter skugga och vindskydd.

Efter att ha läst 73 dikter om flykt och vingar önskar jag frambära min hyllning till fotsulan, den nedåtvända själen, konsten att stanna och äga tyngd – såsom gossen Gråsten eller hans syster, hemmadottern fröken Granbuske, som glanslöst men evigt grönskar.

Aspenström gör just vad han säger: Läger ett ord för gossen Gråsten och fröken Granbuske. Hans hyllning till fotsulan, det enkla och jordnära, finns centralt i hans författarskap. Här är bilden av fotsulan en av hans vackraste, *"den nedåtvända själen"*. Men innebär det att dikten är ett avståndstagande från den himmelssträvande Ikaros? I dikten är Ikaros nästan bara närvarande med sitt namn, men ett namn, som är oerhört laddat med associationer. Den första raden i andra strofen handlar om flykt och vingar, men någon närmare tolkning av myten ger inte dikten. Läser man dikten mot bakgrunden av alla hans dikter med ikariska motiv, så framstår Ikarosgestalten som mycket mångtydig. Ikaros förefaller å ena sidan stå för en längtan bort, en önskan att slippa en outhärdlig verklighet, ibland t.o.m. för en zon av lust och frihet bort från verkligheten. Hans gestalt kan ibland vara förknippad med dödslängtan och med döden. Det är en dubbelhet som finns i själva myten, själva ordet flykt kan vara såväl fågelns som fångens flykt. I Aspenströms författarskap kan den ikariska rörelsen vara såväl upp som bort. I *"Ikaros och gossen Gråsten"* och i många

av Aspenströms andra Ikarosdikter finns två linjer: En vertikal (Ikaros och hans flykt), en horisontell (gossen Gråsten och jordelivet) och dramatiken kommer ur den spänning som finns mellan de båda axlarna. Hur ska vi tolka dikten? Låt mig svara med de ord Aspenström själv ofta använder när det kommer till tolkning: Fråga inte mig, fråga dig själv! Inte sällan komponerar Aspenström sina diktsamlingar så att dikterna sufflerar eller ställs mot varandra. T.ex. den dikt som kommer efter Ikarosdikten är en dikt om Djurgårdsfärjan som håller rak kurs på Sirius.

Mätarlarven

Till och med till evigheten lyckas Aspenström upprätta ett humoristiskt förhållande. I en tidig dikt i *"Litania"* (1952) skriver han om en liten varelse, *"Mätarlarven"*, som bor på ett körsbärsblad, en varelse som har anlag till att bli en liten Ikaros i utvecklat stadium men föredrar att göra som gossen Gråsten, stanna kvar. Det är en lätt naivistisk impression med pregnans i formuleringarna, som inte står Harry Martinsson efter.

Jag sträcker ut mig från mitt körsbärsblad och spanar mot evigheten:
evigheten är alldeles för stor idag,
alldeles för blå och tusenmila.
Jag tror jag stannar på mitt körsbärsblad och mäter upp mitt gröna körsbärsblad.

I en kommentar till dikten i *"Jordvagga - Himmelstak"* (1973) skriver Aspenström om en kvälsdiskussion han en gång hade med ett antal kulturpersoner bl.a. den finlandssvenska aforistikern Atos Wirtanen. De hoppar friskt mellan olika ämnen: Lenin, Diktonius och teorier om världsalltets uppkomst – och det är nu repliken faller:

*"Wirtanen öppnar munnen och säger:
'Jag tycker universum är onödigt stort'."*

Varelser

Ett av de mest betydelserika orden i Aspenströms författarskap är ordet *"Varelser"*. Han vidgar begreppet till att omfatta mer än människor: Inte bara djur utan träd och buskar liksom himlakroppar och "döda" ting, t.ex. en slaggsten, som plötsligt kastar en solreflex, är varelser. Han har en förmåga att se det levande ur

allt i sin omgivning som i *"Flitiga varelser"* ur samlingen *"Varelser"* (1988). Här första strofen:

Lat ligger snökristallen på sin bädd och gnistrar.
Den är ett undantag.
Eldflugan arbetar frenetiskt för att hålla skenet uppe.
Morgondaggen avslöjar hur flitig spindeln varit under natten.
Taltrasten sviker inte sin uppgift att sjunga
-inte för oss, men nekar oss inte att lyssna.

Sardinien i tunnelbanan

Göran Greider har tyckt sig se en utopi i Aspenströms författarskap, *"den mildaste utopi världen känt."* Det gäller inte ett tankesystem, men några med varandra förbundna idékomplex och ett konsekvent förhållningssätt. En del av denna utopi är hans syn på människors förhållande till sina medvarelser, kanske är den själva basen. En annan del är längtan efter något annat än det västerländska konsumtionssamhället. Detta kommer till uttryck i *"Sardinien på tunnelbanan"* i samlingen *"Under tiden"* (1972). Det är en protestdikt, en uttalad vägran att köpa allt det konsumtionssamhället påbjuder. Efter de sju första raderna där dikten jag ilsket avvisar vad tiden och modet anbefaller kommer i nästa rad en vägran att stiga av i den då nybyggda stadsdelen Skärholmen, vid denna tid sinnebilden för kommers och steril stadsplanering. Så kommer i slutraden en modest begäran: *"Sardinien vill att burken öppnar sig mot havet"*, vilket ger dikten en dramatisk vändning och uttryck för en frihetslängtan:

Jag vill inte tvätta mig med den tvålen.
Jag vill inte borsta mig med den där tandkrämen
Jag vill inte ligga i den där bäddsoffan.
Jag känner inget behov av det där toalettpapperet.
Jag är inte intresserad av den där försäkringen.
Jag tänker inte övergå till ett annat cigarettmärke.
Jag har ingen lust att se den där filmen.
Jag vägrar att stiga av vid Skärholmen.

Sardinien vill att burken öppnar sig mot havet.

I kyrkans värld

Aspenström hade många kopplingar till kyrkans värld genom livet. Många av hans dikter har bibliska motiv. Som ung arbetade han på Norrbärke Kyrkogård.

Senare sökte han sig till Sigtunastiftelsens folkhögskola, som initierats och då leddes av Manfred Björkquist, teolog, biskop och språkman. Den unge Werner blev ibland bjuden på mat i Björkquists hem. En gång skänker han Werner en av sina kostymer. Hans fil.kand. innehöll religionshistoria och kyrkohistoria. I hans berättande prosa- verk *"Fragmentarium"* (1987) redovisas de många och djuplodande samtal han hade med sin före rektor mellan 1976-1982, då Björkquist var mellan 92 och 98 år. Hustrun Signe Lund-Aspenström var djupt religiös och kom att konvertera till katolicism 1980.

Litterära meriter

År 1981 blev Aspenström motvilligt invald i Svenska Akademien på stol nr 12 där han efterträdde Sten Lindroth. Detta kostade honom vänskapen med författarvännen Bengt Anderberg. De hade som unga lovat varandra att aldrig hamna i denna församling. När Rushdiekonflikten utbröt vintern 1989 utträdde Kerstin Ekman och Lars Gyllensten ur Akademien och i september samma år meddelade Werner Aspenström att han ville lämna Svenska Akademiens arbete av "personliga" skäl. En del av bakgrunden fanns i Salman Rushdie-af-

fären ett halvår tidigare, men anledningen till beslutet var mer komplext än så. Han återvände aldrig till Akademien därefter. I anslutning till detta lämnade han också alla andra förbund och kollektiva sammanslutningar han tillhört bl.a. Författarförbundet och Svenska PEN-klubben. Han ville och kunde bara tala för sig själv. I en sorgsen dikt, först publicerad i Expressen och sedan i diktsamlingen *"Enskilt och allmänt"* (1991) beskriver han sitt känsloläge i mars 1989 under titeln *"Hänt i veckan"*:

En hukande man i svart basker
skyndade bort mot Skomakargatan."
Vad sökte han? En trädgård.
Han ville krypa in i kärnhuset
till ett äpple och stänga efter sig.
Men det var fel årstid, på fel gata,
I ett egendomligt kungarike.

Verner Aspenströms litterära produktion är mycket omfattande. Han är främst känd som diktare och gav ut ett tjugotal samlingar, skrev berättande prosa, en barnbok, ett antal essäer, dramatik, flera samlings- och urvalsvolymer och gjorde översättningar av bl.a. V. Majakovskij och J. Brodsky.

För sitt mycket omfattande och framgångsrika författarskap erhöll Aspenström

ett stort antal priser bl.a. Övralidspriset, Bellmanspriset. De Nios Stora Pris, Pilotpriset. Efter hans död grundades Aspenströmssällskapet 1999 i syfte att verka för fortsatt intresse för hans författarskap.

Epilog

År 1996 drabbades Aspenström av malign cancer och avled på Ersta Hospice 25 februari 1997. I maj detta år utkom *"Israpport"* den diktsamling han arbetade med in i det sista. Enligt Per Wästberg, hans efterträdare och vän på stol nr 12 i Svenska Akademien, kom denna dikt att bli den sista han skrev innan han anträdde färden bort:

Mannen i kanoten lade upp paddeln och lät farkosten
smyga sig fram mot utloppet,
där den förvandlades till en luftfarkost
som lyfte sig över Stadshuset, Slottet, hela staden.

Nog går väl tankarna vid läsningen av denna lilla dikt till den mångfasetterade Ikarosgestalten som Werner Aspenström låtit framträda i så många skepnader? Längtan bort blev i hans sista dikt alltför övermäktig. Hans slutliga vila blev på Maria kyrkogård i Stockholm.

Ny bok

Folkbildning och solidaritet

– om uppkomsten av folkhögskolans globala engagemang

Ebbe Andersson

Författaren och redaktionsmedlemmen Clara Hyldgaard Nankler som har sina folkhögskolerötter i Göteborgs folkhögskola ger oss hela bredden tidsmässigt såväl som geografiskt av folkhögskolans globala aktiviteter. Här får vi följa med hur det hela började, för rätt länge sedan, och hur engagemanget vuxit fram till idag som en naturlig del av folkhögskoletanken.

Vi ser hur folkhögskolan i eget arbete och i samarbete med andra samhällsaktörer mer och mer blir en del av ett viktigt solidaritetsarbete som verkligen blir globalt. Här får vi se hur U-linjerna utvecklats, hur missionen spelat roll, samarbetet med ANC finns med, resandekurser,

Färnebos resande pedagogik, Solidaritetsfonden, Progressiv folkhögskola och mycket mer som spelar stor roll i svensk folkhögskola.

Ett avsnitt kallat Tanzania, Sverige och folkbildningen ger en omfattande bild av hur ett samarbete mellan de två länderna växt fram både ur politisk och pedagogisk synvinkel.

Clara ingår i styrelsen för Karibu Sweden, KSA.

Folkbildning och solidaritet finns att köpa på Adlibris och Bokus. Boken presenteras av författaren på Folkhögskoleforum 1 nov.

Uppåt väggarna

Hans Lundén

Under jul och nyår besökte jag och min familj Chile, ett land där mycket är uppåt väggarna. Ett, som vi vet, mycket långsmalt land som tycks vara skapt för en enda lång järnvägslinje, har i dag nästan ingen järnvägstrafik alls. Pinochet såg till att ta bort järnvägarna eftersom motståndet mot honom bl.a. kom från järnvägsarbetarna. Men det finns grandiosa motorvägar med betalstationer där man

betalar till de spanska ägarna. Även el och dricksvatten är tydligen spanskägt. Men det är inte dessa märkliga ting som denna artikel ska handla om utan konsten- och den är också uppåt väggarna, men mer bokstavligt.

Min äldste sons sambo kommer från Chile. Hon kom hit som 5-åring med sin mamma. Hennes pappa satt i fängelse och kom

senare. I julas gjorde vi så ett besök i hennes hemland, besökte många släktingar och många platser. Och såg konsten uppåt väggarna. Ja, kanske ni tänker: de flesta tavlorna hänger på väggarna. Men nu är det frågan om ytterväggarna. Alltså gatans väggar.

Valparaíso är Chiles viktigaste hamnstad

med skeppsvarv och stor hamn. Evert Taube

skrev Vals i Valparaíso om "sju glada sjömän rundade Hornet i dag och Rosita vill alla ha".

Hans Lundén

Samma naiva ton finns också på väggarna i de kvarter som idag ingår i UNESCO:s världsarvslista och som är smyckade med färgglada väggmålningar. Till de här inte så mondäna kvarteren tar man

sig upp med gamla bergbanor. Det finns flera stycken. Och här möts man under telefonrådnarnas virrvarr av sjömän, kvinnor, palmer,

Fortsättning på nästa sida

djur och otaliga andra motiv i sprakande färger.

Min svärdotters släkt bor bl.a. i den lilla staden Isla de Maipo i ett känt vindistrikt. Hennes fyra morbröder och hennes morfar mördades av Pinochetregimen. Till minne av dem finns en väggmålning i byns centrum och ett modernt konstverk där de torterade och mördade i byn avbildas som fåglar. Ett gripande minne av en grym tid.

De latinamerikanska väggmålningar som för oss är mest kända är de som finns på universitetsområdet i Mexico City. De flesta utförda av Diego Rivera och David Siqueiros.

I Concepcion har en elev till Diego Rivera, Jorge Gonzales Camarena, gjort en enorm väggmålning i entrén till Pinakoteket. Den skildrar Chiles och Latinamerikas

historia. Hela universitetsområdet är för övrigt smyckat med väggmålningar. Nästan alla med politiska motiv som studenternas kamp för avgiftsfria studier men även bilder på Salvador Allende och Violetta Parra.

Under den fasansfulla tiden i Chile 1973 och många år framåt spelade Sverige genom en aktiv politik en viktig roll för att något lindra det chilenska folkets lidande. Ambassadör Edelstam är fortfarande ett känt och aktat namn. Som tack för den svenska insatsen har en gång mellan två tunnelbanestationer i Santiago döpts till Via Suecia och pryts med bilder från Sverige. Naturligtvis Harald Edelstams bild, Olof Palmes men även Alva Myrdals och Carl Bildts. ABBA och Zlatan och Pippi

Långstrump. Konstverket är utfört av den svensk-chilenske konstnären Luciano Escanilla från Santiago och Uppsala. Och kanske det är därför som man i gången under jord i Santiago plötsligt befinner sig nedanför slottet och domkyrkan i Uppsala. Helt uppåt väggarna!

Osannolika möten

Urban Lundin

För snart fyra år sedan berättade jag i Folkhögskoleveteranen om ett antal osannolika möten jag råkat ut för. Jag berättade inte allt jag varit med om, men jag tog upp en fråga som kom mig och min pappa nära. Kommer ni ihåg? Så här var det, i korthet:

Jag arbetade som rektor på Marieborgs folkhögskola. En gång blev jag ombedd att besöka en kurs som genomfördes av dåvarande Skolöverstyrelsen. Jag kom in i rummet mitt under ett pass, och kände att jag inte ville avbryta den pågående diskussionen. Så jag satt med och åhörde samtalen. En man, som visade sig vara kursledare, iakttog mig uppmärksam. Så blev det paus, och när vi efter pausen skulle gå in igen, kom den här mannen upp nära mig och sade: "Jag känner din pappa". Jag blev lite häpen, för min pappa hade inget umgänge med SÖ-byråkrater. Han är (var) elektriker. Det visade sig att kursledarens far och min pappa hade varit kollegor som husförsäljare. Vi erinrade oss att våra familjer hade umgått lite och att vi hade träffats när han var sådär 14 år och jag var väl tio. Vi cyklade in till Luleå centrum och han introducerade mig för mitt livs första parisare, dvs. en grillad medvurstskiva mellan två bröd, en sorts norrbottnisk variant av hamburgare. Det var himmelskt gott för en tioåring kan jag lova.

Jag kunde inte låta bli att uttrycka min häpnad inför det faktum att vi skulle träffas så här långt efteråt igen. Tja, tyckte han, men det var väl ingenting. Lyssna på den här historien, sade han och berättade:

"Jag bevistade en gång en pedagogisk konferens i Recife i Brasilien. Den första dagens eftermiddag träffade jag en kvinna, och det uppstod omedelbart ett starkt tycke mellan oss. Så efter konferenstiden, umgicks vi en hel del, gick ut och besökte restauranger på kvällstid. Något intimt umgänge hade vi aldrig, sade min återvunna kompis, men det kändes som om det var en själnarnas förening.

Fem år senare var det dags för ännu en världomspännande konferens i pedagogik, denna gång i Paris. Jag åkte dit, sade min gamla kompis, och samma mönster upprepades. Första dagens eftermiddag träffade jag en kvinna, det kändes direkt att vi hade mycket gemensamt och vi umgicks intensivt utanför konferenstiden. Men inget sexuellt umgänge förekom oss emellan. Sista dagens eftermiddag satt vi tillsammans och utvärderade veckan. Hur det nu var nämnde jag konferensen i Recife, och då visade det sig att den kvinna jag umgått så mycket med i Brasilien fem år tidigare var syster till den kvinna som nu satt mitt emot mig."

Ja, det kunde ha varit det hela. Men historien har en fortsättning. Förra sommaren besökte hustrun och jag våra tvillingdöttrar i Lund.

Hustrun och en av döttrarna ville besöka några butiker. Jag var mest intresserad av att stilla min hunger. En hungrig Urban är inte att leka med! Så jag och barnbarnet Benjamin, nio år, gick in i saluhallen. Det är en fantastisk miljö, ett besök rekommenderas.

Vi beställde lite thai-mat och slog oss ner mitt emot en kvinna, i +60-års åldern, som jag bedömde det. Vi satt tysta ett tag, viket är lite emot min natur, så jag fällde någon kommentar om vädret. Det ena gav det andra, hon berättade om sitt arbete som sjuksköterska i Skåne, och jag berättade vad jag gjorde och att jag kom från Katrineholm. Katrineholm? Det är inte så långt ifrån Örebro, va? sade hon. Där hade hon en dotter och ett barnbarn. Och det är inte så långt ifrån Eskilstuna heller? Nä, det kunde jag bekräfta. Kände jag möjligen en bekant till henne där, som heter XX? Ni har redan förstått. Den personen var min återfunna kompis från Marieborg. Anledningen till att min nyfunna kvinnliga bekant var ute på stan, var för att hon känt sig lite övergiven, eftersom hennes man och XX var ute på naturutflykt på Österlen.

Det går med musik!

Urban Lundin

Under åren 1991 till 1996 arbetade jag med biståndsverksamhet i Tanzania. Uppgiften var att ge ett brett stöd till det 50-tal folk Development Colleges som fanns i landet. Min huvudsakliga uppgift var att genomföra fortbildningsverksamhet för skolornas ledningar (oftast rektor och studierektor).

Folkbildningsrådet (FBR) bildades 1991. Rådet ansvarade precis som idag för bl.a. fördelning av statsbidrag och utformandet av de villkor som skulle gälla för statsbidragen. I arbetet hade FBR ärvt system och rutiner från SÖ, vilket innebar att differentieringen av bidragen var väldigt långtgående. I princip fanns en särskild mall för uträkningen för varje skola. Den person som satt inne med hela bilden var Erik R. Persson, och inför hans pensionering insåg man att systemet måste reformeras, framför allt förenklas, så att tilldelningen inte hängde på en enda persons kunskap om respektive skola.

En av de första rektorskonferenser jag deltog i efter att jag återvänt från Tanzania var den på Gripsholms folkhögskola år 1998. En minnesvärd tillställning! Där lade FBR fram det radikala förslaget att slopa nästan all viktning av bidragen. Man hade funnit att viktningen i de flesta fall inte spelade någon roll. Det en enskild skola förlorade på en karusell tog man igen på någon gunga, så skillnaden blev minimal. Och, tyckte FBR, varför ska

vi sitta och fördela bidrag mellan olika verksamheter och kurser? Det kan ni väl göra själva!

Men se, då tog det hus i helvete! Ledningarna för framför allt de skolor som hade stor musikverksamhet rasade. Och visst, för de skolor som hade stora musikkurser med stora extra bidrag blev det en påtaglig skillnad. Men enligt kritikerna var detta ett grundskott mot all musikverksamhet på landets folkhögskolor, ja rentav mot musiklivet i hela Sverige. I samtal med Signild Håkansson har hon berättat för mig att detta nog var den kraftigaste opposition mot ett beslut taget av överordnad instans, som någonsin inträffat inom svensk folkhögskola.

Och hur gick det då? Verksamheten ökade från drygt 49 000 deltagarveckor (dv) år 1997 till nästan 77 000 dv år 2017, en ökning med hela 56 %. Den största musikverksamheten på en enskild skola omfattade år 1997 2 680 dv. År 2017 var motsvarande siffra 4 630 dv. För att få en bild av vad detta innebär, så kan vi säga att den skolan har motsvarande sju grupper med vardera 19 deltagare, som studerar musik under 35 veckor.

År 1998 kunde man notera en liten minskning med en knapp procent över hela materialet. Med undantag för ett år, då vi noterar en minimal nedgång på 1%, har det därefter stigit kontinuerligt över hela perioden. Om vi enbart koncentrerar

oss på de 30 skolor som haft musikverksamhet under alla dessa år, så har även de en liten nedgång vid periodens början (drygt 1 %), men sedan har det burit uppåt, så att verksamheten år 2017 omfattade 32 % fler dv än vid periodens början. Av dessa skolor har två stycken (Vadstena och Solvik) minskat med mer än 30 %. Målung har minskat med 25 %, Sjövik med 22 %, Härnösand med 20 %, Kaggeholm med 13 % och Bollnäs med 11 %. De övriga 23 skolorna har ökat i volym, fyra skolor med mellan 80 % och 100 %.

Och det ser ut på likartat sätt om man undersöker de skolor som startat något senare än vid periodens början. Där finns skolor som ökat med mer än 100 %, ja, en har t.o.m. ökat med 190 %!

Så vad lär vi oss av detta? Kort och gott: Olyckskorparna hade fel. Allt blev inte sämre, det mesta blev bättre.

Kommentarer till Urbans artikel Signild Håkansson

Det handlade främst om ett starkt behov av ett mer överskådligt och enhetligt statsbidrag, som kunde förstås framförallt av mottagarna. Det fanns ett musikbidrag som inte var likvärdigt mellan musikfolk-högskolorna. Det fanns också skillnader som berodde på skolornas storlek och tillkomstår, huvudmannatyp, internat och allmän kurs, nordiska deltagare och kompensation för uteblivet landstingsbidrag...

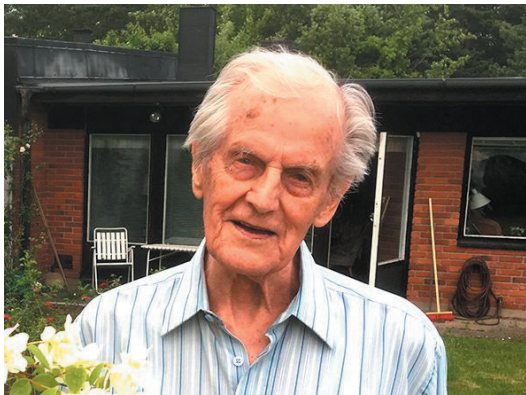
Upprördheten var stor bland företrädare för musikfolk-högskolorna även om de i vissa fall skulle kompenseras genom att utjämningen av övriga bidrag faktiskt kunde gynna dem. Övriga skolföreträdare (majoriteten) som skulle få del av ett förenklat och förbättrat bidrag för egen del yttrade sig knappast alls – de ville inte tala i egen sak! I Kungälv mötte vi de första högljudda protesterna, men på Gripsholm hade motståndet mobiliserats ytterligare. Vid den tredje konferensen, på Sunderbyn, hade stämningen lugnat sig. Beslutet genomfördes från och med 1999. Att det trots allt gick så smidigt hade att göra med att förslaget var väl förankrat hos både Landstingsförbundet och RIO.)

Från Wijs folkhögskolas musiklinje

Sigtuna och Marieborg

Gösta Vestlund

Min tjänstgöring på Brunnsvik blev alltför kort, men mycket betydelsefull. Den mer eller mindre självklara tron på framtiden hos både lärare och elev gick på djupet hos mig. Ett samhälle med lika värde och gemenskap skulle skapa en trygghet, som gav tillit, engagemang och stabil demokrati.

Beredskapstiden blev också kort, några sommarmånader. Men vi hann genomföra en försöksverksamhet i vår förläggning, som fick en viss påverkan i andra tältläger. Fem studenter – jag var en av dem – placerades med ett antal vanliga ”bassar” i ett logement ett stycke utanför Sollefteå. Pojkarna från Laxsjö och Hallen i norra Jämtland bidrog i hög grad till en frisk och naturlig gemenskap. Beredskapen fick ett överraskande slut, kanske på grund av striderna i Stalingrad, och nu följde en höst och en vår, där jag fick pröva på arbete som cirkelledare i ett sargat och chockat Ådalen. Det var en uppgift som gav värdefulla erfarenheter i uppgiften att söka gemensamma ledtrådar för samtalen med de ofta stridsberedda gruppdeltagarna.

Däremot kom jag att få tjänstgöra på folkhögskolan i Sigtuna hela två år (1944 – 1946) och nu som lärare få ta del av det teamarbete, som i hög grad skapade en nästan kamratlig gemenskap mellan lärare och elever. En erfarenhet som jag tidigare berättat om och som sedan på något sätt väglett mig. Jag trivdes gott i Sigtuna, men vi behövde hemhjälp i familjen och när jag erbjöds en ordinarie tjänst med bättre ekonomiska förmåner på Mariebergs folkhögskola blev svaret ’ja’. På samrealskolan i Borlänge hade vi Robert Myrdal som lärare,

och vi fick god kontakt från första stund. Robert och Greta Myrdal tog upp arbetet med folkhögskolan på den gamla Wadströmska herrgården nära Norrköping. Filip Stenson hade startat skolan och sökt införa intressanta pedagogiska nyheter, men inte lyckats stabilisera skolans ekonomi. Rektorsparet gjorde en grundläggande insats, skapade ett bättre ekonomiskt läge, renoverade herrgården

och säkerställde goda relationer med flera av arbetarrörelsens organisationer i distriktet.

På flera sätt påminde Marieborg om både Brunnsvik och Sigtuna. Den sociala grundsynen och den vänliga atmosfären. Men till en del skiljde sig Robert Myrdals pedagogik från Ahlbergs och Björkquists. Eleverna skulle stimuleras till självstudier och biblioteket kom att spela en viktigare roll. Att läsa böcker och under lektioner, i uppsatsform och muntligt, redogöra för innehållet blev nästan ett ledmotiv. Katederundervisning präglade undervisningen, men efterhand ställde lärarna frågor till eleverna och samtalet blev allt vanligare. Ett elevråd utsågs och gjorde sin bästa insats i samband med olika studiebesök och skolresor. Andra världskriget och särskilt utvecklingen i Tyskland kastade en mörk skugga över både undervisning och fritid. Bland eleverna fanns några unga flyktingar som tvingats lämna sitt hemland. Skolan besöktes ofta av föreläsare, som bidrog till en god och aktuell information både nationellt och internationellt. Lärare och elever deltog dessutom ofta i möten, särskilt i Norrköpings ABF, och vi lärare medverkade flitigt i kurser runt om i landskapet.

Vi i familjen trivdes gott i skolan och i den nya, fina villan på åsen på andra sidan om järnvägen. Vi hade gärna stanat på Marieborg, men ödet hade annat i beredskap.

En kväll våren 1949 deltog flera lärare och elever som vanligt i en diskussionskväll på ABF. Författaren Folke Fridell och LO-tidningens redaktör Gösta Svensson gav sina synpunkter på

modernt arbetsliv. Fridell gick till hårt angrepp som han också gjort i ett par böcker. LO-redaktören gick till motangrepp. Jag lyssnade noga, men brukade sällan delta i debatterna, men den här gången gick jag upp och sökte ge en mer nyanserad bild av läget. I mötet deltog också Erik Eklund, tidigare lärare på Brunnsvik, men nu chef för Industrins Upplysningsinstitut. Efter debatten träffades vi och han uppmanade mig att skriva ner det jag sade, och han lovade att publicera mitt manus i institutets informationsserie. Jag protesterade, han lovade ett gott honorar och så kom det sig att jag sommaren 1949 studerade vad amerikanska forskare skrivit, särskilt om resultatet av studierna i Western Electric Company, troligen de första vetenskapliga studierna inom arbetslivet. Ett spännande studium, som resulterade i den lilla boken **Arbetsglädjens problem**. Den gavs ut av både arbetsgivarnas institut och LO genom Brevskolan. I boken förenades samhällssynen från Brunnsvik och Marieborg med gemenskapen i Sigtuna och människans djupaste behov av erkännande och värde.

Boken gavs ut hösten 1949. En tid därefter blev jag ombedd av Arbetsledareinstitutet på Lidingö att delta i samtal med konsulenterna.

Det gjorde jag var fjortonde dag. Uppgiften blev för frestande. Så följde en spännande försöksverksamhet i SCA i Sundsvall. Och med ett visst vemod lämnade jag Marieborg.

Stewe rundar av!

Urban Lundin

På nästa sida kan ni läsa Stewes sista bidrag under rubriken *”Jag drömmer om folkhögskolan”*. Han motiverar själv sitt beslut. Och vi stryker av oss kepsen och säger tack till Stewe för de många läsvärda, stimulerande och roande funderingar om folkhögskolan, som han har bestått oss med.

Vi hoppas att vi under lite andra former kan få behålla Stewe som bidragsgivare till medlemsbladet. Det återkommer vi till!

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

(en följetong)

Stewe Claeson

Sista kapitlet (18). Tre spikar i kistan.

Under de senaste månaderna har jag varit med om två (eller kanske skall jag säga tre) händelser som gör att jag nu tycker det kan få vara dags att sätta stopp för

drömmeriet. Det är elva år sedan jag gick i pension och jag inser att det inte lönar sig att planera för nya häftiga tilltag inom folkhögskolan, för ingen kommer att be mig genomföra dem.

Men det är trots allt inte därför jag denna gång sätter stopp.

Ofta är det rena tillfälligheter som gör att man får en oavvislig tankeställare. De tre saker jag nämnde inledningsvis var just sådana. Man är oförberedd, och så bara händer något, och det är rena tillfälligheten. Man kunde ju tycka att man, efter ett liv i folkhögskolan, sällan blir särskilt överraskad längre, vi minns ju alla hur allt hela tiden hände och hur man som oftast fick ta det som hände "på studs".

Hur som helst. Tre händelser.

Först något som jag antar att många av er vid det här laget varit med om, och kanske har ni som jag tyckt det vara obehagligt att bli påmind om, inte bara hur gammal man blivit, utan hur länge sedan saker och ting inträffade som man själv minns alldeles tydligt. Jag deltog i VI-båtens litterära resor i våras och när jag satt vid ett av borden för att signera min bok ställde sig en reslig äldre herre framför mig. Han ville inte ha boken, den hade han redan, nej, han såg bara på mig och frågade sedan, vänligt, om jag kände igen honom. Ni vet hur det är; det gäller att inte såra någon – men har ju gubevars träffat ett antal tusen kursdeltagare och andra under ett långt folkhögskoleliv. Jag sa att jag inte kunde placera honom. Mannen sa, fortfarande med ett stort vänligt leende, att han, sedan han gick i pension, funderat på att ta kontakt med mig. Och så kom det: "Jag har alltid kommit ihåg just dina lektioner som några av de roligaste jag var med om."

Denne äldre herre var en av mina elever. Du milde! Vi redde naturligtvis ut det, för lite över femtio år sedan hade han varit med i en av mina teatergrupper på Malung. Och efter en stunds samtal kunde jag genom den distingerade gentlemannens leende skymta den unge gänglige pojken drag, hur han lyfte strålkastare och i gymnastiksalens tillfälliga teaterlokal feluttalade Sofokles repliker.

Men det var som om vi talade om en annan tidsålder när vi började minnas tillsammans, den och den, och sedan hur livet for fram, och barn, och arbeten, och, ja ni vet ju. Men ett halvt sekel! Den oavvisliga insikten att man faktiskt är gammal, att något faktiskt är över. Lusten att skriva om amatörteatern och folkbildningen måste jag således stävja.

Så den **andra** anledningen: den är av ett annat slag, men har samma basingredienser. Jag satt på en krog i Mellansverige tillsammans med några vänner och vid bordet intill ett högljutt gäng som firade någons födelsedag. Ganska snart framgick det att personerna arbetade på folkhögskola, men jag kände inte någon av dem. De berättade, och som alltid i sådana sammanhang, berättade de om folk de mött, personer de arbetat tillsammans med, händelser de varit med om eller hört talas om, hela tiden med folkhögskolan som bas, och jag kunde inte låta bli att med ena örat lyssna till dem, medan jag med det andra försökte uppfatta vårt eget bordssamtal. Jag älskar ju historier, inte minst sådana som har med vår skolform att göra och så hör jag plötsligt en av de medelålders kvinnorna, som tveklöst hörde till det som litet oegentligt kallats *övrig* personal, ett uttryck jag ondgjort mig över tidigare i denna drömserie, jag hör henne berätta om en rektor någonstans som i klapprande trätofflor hoppade jämfota in på kontoret och skrämde bort en av den där gamla tidens handelsresande som kommit för att visa det allra senaste inom klisterlappar och gem. Många av er har mött honom, han brukade komma, i kostym och vit skjorta, och just den dagen var det alltid dans på stadshotellet... Jag satt alldeles stilla. Nu är det sannerligen dags att dra sig tillbaka, tänkte jag.

"...Ingen kan give mere end han har, og kun Erfaring kan lære *hvormeget* deraf Folket baade kan finde Smag i og ordentlig fordøie."

N F S Grundtvig (Bøn og Begreb om en dansk Høiskole i Soer, 1840)

Det jag gjort mig skyldig till ingår numera i myterna! Jag mindes mycket väl den gången jag rufsade till mig i håret, hissade upp byxorna så att jag såg ut som Halvan, tog på trätofflorna och jämfotaskuttande skrämde bort den fjant som mina sekreterare sedan länge var hjärtligt trötta på. Hej, sa jag och hälsade, och med en röst som Hönebjär la jag till: '*det e ja som e råktorn*'. Han kom aldrig tillbaka.

Fast här, tusen år senare, kom han tillbaka. Och jag gav mig inte till känna. Jag bara upplevde med stor besvärande tydlighet att det var så längesedan, och att jag inte längre behöver skrämma bort handelsresande – de finns väl knappast längre?

Vid vårt eget bord fortsatte vi att diskutera hur man skall bemöta sverigedemokraterna och den växande fascismen. Och huruvida det vore möjligt att starta en verksamhet inom folkbildningen med just det uttalade syftet: bekämpa växande intolerans. Och medan samtalet fortsatte tänkte jag att det kanske redan finns massor av sådana initiativ idag – men jag ser dem inte. Jag är bortom det där. Det jag drömmer om är alltid om en tid när jag kunde, och fick, verka.

Så den slutgiltiga spiken i kistan; den **tredje** händelsen. Inbjuden att tala om folkbildning för en skolas hela personal och dess styrelseledamöter. Jag var i mitt esse. Från danskt 1840-tal till dagens tidsavtalsvanvett. Jag höll i gång som en gammaldags ståuppare. Sedan kaffe i matsalen. En kvinna, som berättade att hon ledde en kurs med natur- och hälsoprofil, vände sig till mig och sa att det hade varit spännande. Och så kom det: "Du pratade flera gånger om en författare som hette Gruntevik, det verkade väldigt användbart, har han skrivit något?"

Det blir allt svårare att planera för framtida kurser och nytänkande verksamhet. Och drömmer jag så drömmer jag om det som var, och det gör vi ju allesammans, så varför skriva mer om sådant? Jag skall försöka vara vaken ett antal år framåt, det är det enda jag kan lova, när jag nu avslutar den här följetongen.

Folkhögskolan och SeQF

Urban Lundin

Henrik Falck hade i förra numret en mycket intressant artikel om SeQF (Swedish Qualification Framework) och dess betydelse för folkhögskolan. I allt väsentligt är jag enig med Henrik. Men det ska sägas att jag inte är så väl insatt i hela frågekomplexet, även om SeQF (tidigare kallat NQF) funnits med i bilden i många år nu. Med tiden har dock kravet på inordning under systemet gradvis ökat. Folkbildningsrådet har valt att ställa sig bakom SeQF, kanske för att man i praktiken inte haft så mycket att sätta emot. I anvisningarna från 2017 berättar FBR att *"regeringen har beslutat att folkhögskolans allmänna kurs ingår i förordningen om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande". Det framgår vidare att regeringen vill att "Folkbildningsrådet ska granska kvaliteten i utbildningen inom de allmänna kurserna och folkhögskolornas eget kvalitetsarbete när det gäller denna utbildning inklusive utfärdande av intyg"*.

Henrik konstaterar att *"kvalitetssäkring kräver en uppfattning om vilken kvalitet som ska säkras"*. Folkbildningsrådets oförmåga att utforma system för kvalitetssäkring är något som alla folkhögskolor lidit av. När FBR inrättades 1991 sades det att skolorna skulle få *"påsar med pengar"* under treårsperioder. Hur stora påsarna skulle vara skulle avgöras genom målstyrning och utvärderingar. Vi fick veta att det gick att styra via mål. Tyvärr visste ingen riktigt hur. Och det tycks mig som att man ännu idag inte kan skilja mellan kvalitet och kvantitet.

Nå, detta var inte huvudpoängen (om det nu finns någon?) med mitt inlägg. Det som genom alla år förundrat mig är att inga beslutsfattare, varken på nationell eller internationell nivå inser värdet av en fri utbildningsform, som tillåts stå utanför de hierarkiska systemen. För varje nation borde det vara en tillgång att ha en typ av utbildning som i stor frihet kan få prova – och stimuleras till att prova! – nya pedagogiska grepp. Folkhögskolan skulle kunna vara en fantastisk experimentverkstad, om bara beslutsfattarna vågade tillåta lite friare tyglar.

Notera att jag skrev *"stor frihet"* och

"lite friare tyglar". Det är inte samma sak som total frihet och inga tyglar. Genom åren har jag träffat på rektorskollegor som pläderat för en total frihet. De har framhållit att folkhögskolans underbara pedagogik är så speciell att den inte kan fångas i ord. *"Ge oss pengarna, så lovar vi att göra något bra med dem"*. Ungefär så har tonerna gått. Jag har alltid tyckt att det förhållningssättet varit stötande. Om vi förväntar oss att det allmänna ska förse oss med medel, så borde vi åtminstone kunna **beskriva** varför vi är värda att satsa på.

Jag vet mycket väl att de här lite fluffigare beskrivningarna av syften och mål ofta svarar mot ett fantastiskt vardagsarbete, som lyfter våra deltagare och får dem att växa. Men det är inte oss själva vi behöver övertyga, det är de beslutsfattare som investerar pengar i verksamheten. För när vi formulerar våra mål så att de bara förstås av de närmast sörjande, så blir de väldigt lätt intetsärande. Jag är rejält trött på formuleringar av typen att vi ska ge deltagarna *"ökade kunskaper och fördjupade insikter"*. För vad betyder det?

Henrik pekar på att *"vi kan jämföra SeQF-begreppet läranderesultat med kunskapssyn och bildningstanke i folkbildningen. Vi ser en iögonfallande likhet: i båda fallen vidgas kunskapsbegreppet till att omfatta inte enbart teoretisk, boklig kunskap, utan allt som går in under kunskaper, färdigheter och kompetenser. Men vi ser fler skillnader"*.

Och vidare: *"Idén om läranderesultat kan sägas ingå i en ekonomistisk eller marknadsorienterad diskurs. Det är ett sätt att tala och styra skola och utbildning så att de underställs ekonomiska motiv."*

Ja, så kan man också se det. Men jag ser också att formulandet av läranderesultat innebär bättre målskrivningar. När vi på Åsa folkhögskola skulle starta en KY-kurs och ville få stöd för våra kursidéer fick vi hela tiden bakläxa. KY-myndigheten ogillade svävande formuleringar. Så vi tvangs lära oss att uttrycka målen på helt andra – och sett i backspegeln, mycket bättre – sätt. Varje delmål skulle formuleras så att det kopplades till ett så precist verb som möjligt,

exempelvis förklara, omforma, guida, redogöra för, behärska, genomföra, ge exempel på, använda sig av, presentera. Jag tycker att det var välgörande att tvingas bort från det ibland floskulösa upprandandet av honnörsord.

Henrik uttrycker sig väldigt fint när han säger att *"de pedagogiska idéer som har kännetecknat svensk folkhögskola har förenat nyttokrav med bildningshunger. Tiden på folkhögskola ska både rusta för arbetslivet och ge allmän medborgerlig bildning. Den kan öppna vägen för högre studier men också bjuda in till en bildningsresa. Resan är en rörelse med sig själv som mål. Slutet på resan innebär för somliga en förvandling av sig själv."*

"Med SeQF tippar vågskålen över", säger han vidare. Det tror inte jag. Folkhögskolorna måste säkert fundera över hur de ska tackla de nya kraven, men jag tror att där redan finns en så stor vana vid att hantera sådana här formuleringsfrågor. Och jag tror som Henrik att man i dagsläget ska *"göra en dygd av nödvändigheten. Det innebär att ta tillfället i akt och använda den obligatoriska uppgiften (att formulera läranderesultat i en kursplan) till en diskussion om innehållet i undervisningen."*

SFHL gamle vän ...

Urban Lundin

... nu går du in i himmelen?
Marschen anträdde för åtta år sedan, då SFHL inledde ett fastare samarbete med Lärarförbundet. 2016 bytte SFHL namn till Förbundet Folkhögskollärarna. Nu anser en enig förbundsstyrelse att vägen framåt går via ett än närmare samarbete med Lärarförbundet, och då läggs Förbundet Folkhögskollärarna ner. Istället bildas en Samrådsavdelning inom Lärarförbundet. Förslaget motiveras bl.a. med att två organisationer leder till juridiska hinder och onödigt krångel, och att den enskilde medlemmen kan känna sig osäker om vart man ska vända sig.

Nå, himmelens portar är ännu inte nådda. Den 17–18 oktober ska ett förbundsråd hållas, och förslaget väntas sedan stadfästas på ombudsmötet i juni 2020, för att därefter omedelbart träda i kraft.

Mer information hittar du på www.folkhogskollararna.se